

Asianajajaliitto väliintulijana ihmisoikeus- tuomioistuimessa

Suomen Asianajajaliitto esiintyi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) väliintulijana tapauksessa Sallinen ym. v. Suomi, jossa oli kyse keskusrikospoliisin talousrikostutkinnan yhteydessä asianajajan toimistossa suorittamista kahdesta kotietsinnästä ja takavarikosta, joiden yhteydessä oli mm. tutkittu asianajajan hallussa olleita asiakirjoja ja kopioitu asianajotoimiston tietokoneen kovalevy kokonaisuudessaan. Näin poliisi ja kotietsinnässä saapuvilla olleet muut viranomaiset olivat saaneet tietoonsa myös asianajajan kaikkia asiakkaita koskevia luottamuksellisia tietoja, jotka eivät liittyneet takavarikon perusteena olleeseen asiaan. Asia ratkaistiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (EIT) 27.9.2005.

EIT on aiemmin ratkaissut useita asianajajan salassapitovelvollisuuteen ja asiakastietojen luottamuksellisuuteen liittyviä valituksia. Tämä tapaus oli siitä poikkeuksellinen, että valittajina oli asianajajan lisäksi myös toistakymmentä asianajajan asiakasta. He katsoivat poliisin menettelyn loukanneen heidän oikeuttaan yksityisyyden suojaan ja ettei Suomen lainsäädäntö tarjonnut heille riittäviä oikeussuojakeinoja poliisin menettelyä vastaan. Asiakkaiden asianajajalleen antamien luottamuksellisten tietojen joutuminen viranomaisten tietoon loukkasi heidän oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

EIT:ssa Suomen hallitus väitti, ettei Sallisen päämiesten oikeuksiin ollut puututtu. EIT totesi kuitenkin, että kotimaisen lain on suojattava yksilöä mielivaltaisilta puuttumisilta ja etteivät toisaalta poliisin oikeutta kotietsinnän ja takavarikon suorittamiseen koskevat säännökset ja toisaalta asianajajan ja hänen asiakkaansa välisen luottamussuhteen kunnioittamista turvaavat säännökset Suomen lainsäädännössä ole riittävän yksityiskohtaisia.

EIT katsoi, ettei asiakirjaa pakkokeinoina mukaan saanut takavarikoida todisteena, jos voitiin olettaa sen sisältävän tietoja, joista henkilöä ei saanut kuulla todistajana. Oikeudenkäymiskaaren mukaan asianajajaa ei saanut kuulla todistajana siitä, mitä hänen päämiehensä oli ker-tonut hänelle asian ajamista varten. Asianajajalain mu-

kaan asianajaja ei saanut ilman lupaa ilmaista sellaista salaisuutta, josta hän oli tehtävässään saanut tiedon. EIT piti oikeudenkäymiskaaren säännöstä epäselvänä. Siitä ei ilmennyt, koskiko asian ajaminen pelkästään asianajajan ja tämän päämiehen suhdetta tietyssä jutussa vai heidän suhteitaan yleisesti.

EIT viittasi Euroopan neuvoston ministerikomitean suositukseen asianajotoiminnan harjoittamisesta, jonka mukaan valtioiden velvollisuutena on varmistaa asianajajan ja tämän päämiehen välisen suhteen luottamuksellisuus. Tuossa suosituksessa ei oikeudenkäyntejä ja muita toimeksiantoja ole eroteltu.

Suomen hallitus väitti myös, ettei vakavasta rikoksesta epäiltyä asianajajaa voitu kohdella toisin kuin muita epäiltyjä. EIT ei kuitenkaan pitänyt perustelua vakuuttavana. Etsintä ja takavarikko olivat olleet verrattain laajoja ja erityisesti riippumattoman tai lainkäyttöllisen valvonnan puuttuminen herätti EIT:n huomiota. Etsintä ja takavarikko olivat vakavaa puuttumista yksityiselämän, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan, minkä vuoksi ne täytyi perustaa erityisen täsmälliseen lakiin.

EIT katsoi yksimielisesti, että EIS 8 artiklaa oli rikottu eikä ollut tarpeen tutkia erikseen EIS 6 ja 13 artiklan rikkomuksia. Lopputulos oli hyvä, vaikkakin EIT:lla olisi ollut erinomainen tilaisuus arvioida asiaa laajemmin. Nyt jäi vastausta vaille se, mikä merkitys on mm. oikeudenmukaiselle oikeudenkäynnille sillä, että keskusrikospoliisin tutkijat lukivat kopioita asianajajan vankilassa olleille päämiehilleen lähettämistä kirjeistä. Selvää on myös, ettei Suomessa ole minkäänlaista oikeussuojakeinoa käytettävissä tilanteessa, jossa kyse on vain etsinnästä ilman takavarikkoa; siis silloin, kun poliisi vain menee toimistoon lukemaan pape-reita ja lähtee pois tiedot mieleen painettuina.

Sallisen tapaus vahvisti, ettei ihmisoikeussopimus aseta asianajajan asiakkaita eri asemaan sen perusteella, onko asianajajalla hoidettavana oikeudenkäynti vai muu asia. Suojaa saivat samalla tavalla niin testamenttiasiakas, ositusta tehnyt pariskunta kuin tutkintavanki.

Markku Fredman
hallituksen jäsen

Kirjoittaja on Asianajajaliiton oikeuspoliittisen valiokunnan perus- ja ihmisoikeudellisen sekä rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmien puheenjohtaja.